

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТ ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЫ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
АПРЕЛЬ
29
ВТОРНИК
№ 85 (4055)
Өртөө 20 коп.

Совет транспорттун ажилдакчылары! Чүйктерни үзүктөл чок сөөртүрүн хандырыңар! Пасажирлерни хандырыңар экижидиңер! Чаа техниканы чүткүлдүг непередиңер!

(СЭКП ТК-ның Май 1-ге Кыйгырыгындан)

ЧОЛААЧЫ—ТРАНСПОРТТА КОЛ КИЖИ

Транспорттун чамды өскө хөвирлери—демир орук амдында областа чок, суг оруу шигээттинин адынаан болганда бисте ам кол транспорт болза, автомобиль транспорту болуп турар. А автомобиль транспортунда кол кижилер—чоллаачы.

Чоллаачыларнын хуэвенге ажылыгы харымсалгалы болурундан, оларнын чурумундан, нийти болган чоллаачы ажылынын талаамы-биле билинин, мергежилнин бединден областын транспорт организацияларынын ажылынын чедишинин улуу-биле хамааржыр. Чоллаачыларнын кижизилгелиг ажылын эки тургускан, оларнын дугайында сагыш салып, оларны эки организацияга турар черлерде ажыл-херектин байдамы эки болуп турар. Чижек кылдыр областын херекчилер нийтиделенин автотранспорт конторазын көргүзүп болур. Чоллаачылар ортузунга политиктиг кижизилгелиг ажылын ында элөөн эки тургускан. Политиктиг информацияларын, бединарын чоллаачылар ортузунга, черде автотранспорт конторазынын бүгү составына доктаамал кылып берип турар.

Ол конторазын автотарыгынын техника талаамы-биле беден чорунун болгаш ажылынын коэффициентини планнаттынганындан бирги кварталда ажыл болган. Ук конторазын коллективни 10984 дитр кывар чүгүдү болууну төөгүзүндө бирге дугаар чангыс кварталда камнап алган. Бу уузг херекке чоллаачылар уузг ролдуг болганын чугаажок. Сөөгү үедө ол конторазын чоллаачыларынын арасындан мурнакчыларынын саны көзүндө турар апарган. «Совет сандыгын эң дээрэ ажылдакчымы» деп демектер-биле шаңнаткан чоллаачылар Батаргив биле Петров болган черле корумчурум талаамы-биле үлгериптир Иштер Мелведев, Булатов болган оон-даа өскө мурнакчылар ында хөй.

Чоллаачыларнын кижизилгелигине, оларнын мурнууга сандыгын соруугаларын жүдөдөрүнчө мобилизацияга социалисттик чарыштын ролу аажок уузг. Бүгү делегейин ажылы чоннарынын эпитетин «катыжыкшыкынын байырлары»—Май 1-ге алдар болдурган бүгү уузгун социалисттик чарыжыга Кызыл-Макалтын автотранспорт конторазынын чоллаачылары илдепкейп киршипке, эки түрнедерин чедип ап турары кончуг өөрүнчүг. Ол АТК-нын чоллаачылары бо чымдык бирги кварталынын бүдүргө планын тонна-километр талаамы-биле 124,9 хуу, а пассажирлер аргыштырар талаамы-биле—100 хуу үсүстөгөн. Ында чоллаачылар эштер Леонов, Чухно, Петухов, Рубцов болган өскөдөр-даа чүк сөөртүлгөзүнүн планын кижиле бүдүрүп 140 хуудан ажыр үсүстөкчөөр.

Ындыг болза-даа, чоллаачылар-биле ажыл бистин областа нийтир-биле багай дээрин минир херек. Ылангыч Кызылдын № 1 чүк АТК-ында кижизилгелиг ажылы четпее тургустунган. Сөөгү үедө

мында ай, квартал планынын күсөлдөзүн коллективтин нийти хуралына кончуг ховар чугаалажыр турар апарган. Ында чорудуп турар кижизилгелиг ажылы чүгө өзү барымтаалан, а чогум коллективтин амдыраты-биле холбошкан бединалар, политинформациялар ховар.

Ол АТК бирги кварталдын чүк сөөртүлгөзүнүн планын тонна талаамы-биле чүгө 76,5 хуу, тонна-километр талаамы-биле 95,9 хуу үсүстөгөн. Чамдык чоллаачыларнын талаамындан ажыл шагы үзөр, машиналарнын чамдык кезектерин арасында орлажыр, күрүненин чепсек-херекселенге кам чок чүдлеринин ол АТК-да барын чоллаачылар ортузунга кижизилгелиг болгаш култур-массалыг ажылдарында дыка четпее тургустунганы-биле таймалыраан болур.

Ажыл кылым, орукка чорашам чамдык чоллаачылар арагалар, автотранспорттун башкарынын чурумун каржыны-биле үрээр болган оон түнеленде авария кылар, кижилерин кемдир, харын-даа өдүмчидиге таварыштырар таварыгалар ам-даа бар болуп турар. Бо чымдык бирги кварталында бистин областа чоллаачыларнын талаамында чурум үрөнүнүн 140 хире таварыгаларын күрүненин автотранспорттун черинын шугуму-биле илеретип, хемчек алган. Оларнын иштинден 24 чоллаачыларнын чоллаачылар эргенин бир чыл чедир хуусаада калаан, 17 кижини штрафтаан. Облпотребсоюзтун автотранспорт конторазынын анык чоллаачымы А. Новиков барын талаамы районнара чүк сөөртүп чорашып, бо чымдык апрель 9-та орукка арага ички алган, онгарже кире халып берген. Машинамы үрөнү-биле калы оон күрүнече чедирге когаралынын түнү 4 муң рубль ырак ажып турар. Орукка чорашам арагалар, шимчөөлүн чурум үрээр чоруктар Кызылдын № 1 чүк АТК-ында хөй болуу турар.

Автомобиль ажыл-агый черлеринин улдуруучулары, ында партия, комсомол болган профессионал организациялары чоллаачыларнын кижизилгелигине уузг кичөөтөйи салыр херек. Политинформация-даа, бедина-даа коллективтин чоллаачыларынын амдыраты-биле, толгарай соруугалары-биле сырый холбоалык болуп уузурдуг. Ол ышкаш канчыл-бир чоллаачынын талаамында чурум үрөнүнүн фактылы дораан-на хуралдарга чугаалажыр, оортан чогуу түнелдерин кылып, ыныл чорукту катал болдурбазынын хемчеглерин алмыр чүгүдү.

Автотранспорт шугумунга чөөрби ажыл чылдарда эки аймакдан турар хоочун чоллаачылар Кара-аша, Хунажык, Луцаев, Сапогов болган өскө-даа хөй-хөй чоллаачыларнын дуржугаларын чоллаачылар ортузунга непередиңи чүгүдү. Ол ышкаш чоллаачыларнын ажылдарында, орукка чорур үеинде дыштаныр, уузуу черлерин тургузар дугайында хамаарышкан организациялар бүгү-ле хемчегин алыр херек.

Май 1-ге уткуштур садыгынын белээ

Эрзин районун «Мерен» көдө ажыл-артелияне магазин өргөдөчкөн эл Санчай бүгү делегейин ажылы чоннарынын эпитетин катыжыкшыкынын амдыраты хуу—Май 1-ге бедектиг ужуражыр дөш чүтүлдүг ажылдавышкан, бараш саарыгалынын апрельде планын хууса бетинде ажыр күсөдирин чедип алган.

Демир шуткуп кудар баштайгы тыва ажылчын

Совет Тывынын төвү Кызыл хоорайда болган оон районнарында анык үлгү чыл бүрдө өвөс харын ай санында сайырап турар. Сөөгү чылдарда элөөн кам бүдүргө объекттери Кызыл хоорайда ажылапта кирген. Чижээ, Кызылдын септеге-механика заводунун элөөн кам чүгүдү дөхтери 1957 чылда ажылапта кирген болган областын улу өскө агылынын хөгжүдөдөргө чүгүдү продукцияны берип агадей берген.

Областын чурт үлгүлөрүнүн хөгжүдөзү-биле холбоштыр үлгүдө чонун иштинде ажылчыннарын анык өтүрүп өзүп отурар. Оон толгарай барымтадын септеге заводунун анык ажылчын эл Б. Омчуланын амдыратындан, оон бүдүргөчү өздөлдөдөн көргүдү болур. Эш Б. Омчула 1955 чылда Совет Армиянын хураалындан халажып чанып келгеш, Кызылдын септеге-механика заводунга өрөнчөчү ажылчын болуп кирген.

Улгун болган аш-чөм барааннарын чонун херекчилерин үлгөргөчү халылар дөш сандыгы эш Санчай бүгү күженишкенин сандыгы, колхозчуларнын чатыгыларын хандыр дугайында райо баштаар черинге алтыртыны чогуу үеинде тургузуп келген.

Бичаарда заводтун тудугары кидип тудук чоруп турган. Анык ажылчын эш Омчула заводтун тудуунга эң илдепкейп киржи, хоочун ажылчыннарын дуржулгазын бо арасында боунга эң илдепкейп ан келген. Оон чугаалап турары болза: — Чаа туттунуп турар заводка келгеш, дыка хөй чаа чүдөдөрүн билип, өрөнчү алдым. Бу завод болза, мээр болган өскөдө хөй-хөй эш-өрүмүнүн төрөөн бүдүргөдөгү болур. Ыччангам, бодумун бүгү намында заводка артып калыр мен.

1956—58 чылдарын дургузунда эш Омчула демир шуткуу ажылчын кижини дуржулгазы болуп ажылдаан. Бо арасында ол демир шуткуу мергежилди бодунга шигээдип азыр дөш дыка оралдыр болуу чаксаан шуткуу кудар ажылче чөөтө чаа шигечтиг. Б. Омчула—демир шуткуу кудар баштайгы тыва ажылчын.

Часык хову ажылыга чедип алган чедишкенири дөш СЭКП райкомунун болгаш райкускомнарнык кижир келгенин өзүтээр хооң алаады мурнакчыларын областын Хундуел самбыразыга киярери болза:

ЧӨН-ХЕМЧИК РАЙОН
«Октябрь 30 чылы» колхоз (даргазы эш Самдан, парторганизация секретары эш Кызыл-оол, трактор бригаданын бригадир эш Седип, хову ажылынын бригадир эш Серенмаа) тараа култураларынын тарылга планын апрель 28-те 78,2 хуу, а кымыл-тасты 151,5 хуу үсүстөгөн.
Сат Доржу («Ызыл тараачын» колхозта) «ДТ-54» трактор-биле хүнде 6 гектарын орнууга 13 гектар чедир адыртып турар.
Иванисев Михаил («Коммунизмче орук» колхозта) трактор-биле чер алдарынын болгаш чаштырарынын хүн оналдаан үргүчү 200 хуу үсүстөгөн турар.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН
Шантар Александр (Чаа-Хөл, МТС-тин комбайнери) көдө ажыл-агый машиналарын септээрин оналдаан 150—175 хуу үсүстөгөн турар.
Сопченко Михаил (Чаа-Хөлдүн «Найрыз» колхозта) № 4 трактор агрегатынын бригадир. Тракторлар септегезинин үеинде хүн оналдаан 200 хуу үсүстөгөн турган.
Монгуш Нара-оол (Чаа-Хөл МТС-тин тракторизи) кижын малга чөм сөөртүрүнүн оналдаан үргүчү ийи дикыр, а часык септеге планын хүн бүрү 150 хуудан ажыр күсөдип турган.

Чаа-Хөл районун колхозтарында часык хову ажылы организастыг, кидип-түдүк калбары турар. СЭКП райкомунун секретары эш Бегзинин редакцияга дыктаны болза: — Районун машина-трактор станция болган колхозтары часык хову ажылында белеткеди мурнуу чылдардан дээр организастаан. Апрель 28-ге чедир иштинде 2925 гектарын шыгын басырган, 1220 ажыл гектарын луцильниктөөн болган 300 гектар кур черлерин

андарган. Бо хүннерде тараа култураларын 689 (оон иштинде кымыл-тасты 502) гектарда тараан.
Бо чүгүдө кампания ажылы ылангыч «Бурунгар» колхозта элөөн организастыг болган чедишкенин болуп турар. Шык бадырышкынын чогуу өйүндө бүрүн лавиргаш, ол колхоз 736 гектарын луцильниктөөн, 60 гектарын немей алдарган. Сөөгү хүннерде 210 гектар кымыл-тасты болган 117 гектар арбайны чаштырган.

Бирги хову бригадасында

Чөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтун бирги хову бригадасы Чадаана МТС-тин ында механизаторлары-биле чангыс эпитеткидиге ажылдап турар. Тракторун № 7 агрегаты 188 гектарын шыгын басырган. Ол-да агрегат дүнеки ээлчег-биле 45 гектарын алдарган.

Улуг-Хем районун иштин черлерде колхозтарында часык хову ажылынын кидип түдүк чоруп турар, а талга чогуу келээр черлерде колхозтар шык базырар илиргөзүшкө чаа киргенер.

Апрель 27-ге чедир колхозтар 3500 ганы шыгын басыр илиргөзүп, 620 ганы алдарган, 157 ганы чашкан болган 73 га черин сугарган. «УТКА 25 чылы» совхоз 654 ганы илиргөзүп болган 17 ганы алдарган.
Ховуларда ажылда даштындан көрөгө, хайнышкынын чоруп турар ышкаш, а чогуу канчаар чоруп турарын танжык бээрге улуг четпестер илереп турар. Шагаан-Арык МТС (директору эш Поминнов) техниканы часык тарылга бүрүн белеткезенин үрелер чорук хөй бооп турар. Жданов аттыг колхозка тракторист Малдык-оолду «ДТ-54» деп трактору үрелгеш үш хүн анаа турган. «Улуг-Хөл» колхозта «НАТИ-72» деп трактор база үрелген. МТС болза септалары колхозтарже тускай шык кырынга салбайн, анаа-ла канчылдар сөөртүп чедирген. Оон түнеленде «Күш-ажылдын хостуу» колхозта ийи септаларын үрелер төктөр холлаайларынын чамдык чок болган. Ында ийи трактор беден эвөс. «Улуг-Хөл» колхозта ийи чаа септалар база үрелди болган. Бо чижектер болза МТС тракторларын болгаш кожур машиналарын септелгезини ычма-мычма хуу болду деп сан сургеш, а септелгезини шынарчыне улуг кичөөнгей салбаанын айтып турар.

Колхозтар часык тарылганы организастыг эвөс эгезден. Хову бригадаларынын составын амга чедир бүрүн четчөлдөөн болган ында ады кирген кижилерин бүрүн мобилизациядан. Чижээ, Жданов аттыг колхозтун бригадасында 63 кижинин чамдык хову ажылында кирбөөн. «Улуг-Хөл» колхозтун № 1 бригадасында 52 кижиден 34 кижиле, № 2 бригадасында 44 кижиден чүгө 24 кижиле херек кырында ажылдап турар, а өскөдөр мал ажылында болган тудугда ажылдап турар кижилерин дөшкө кирип каан болуп турар.

Колхозтарнын хову турлагларына баргаш, часык хову ажылынын амдыраты планын кижиле черде тылас. Бригадирлердек айтырага, «агрономда боор, ону чара кийип албаан бис» джир. Оон туржук Жданов аттыг колхозта бригадир эш Дуваа бо чымды тараа култураларынын бир гектарында чеке центнер дүжүт адыр

деп планназын беден эки хармылап шыдаас болган. Бир тээ ажылчын план чок болганда ажылынын хүн бүрү графика тургустунмай турары билингир. Оон ийи районун чамдык колхозтары, чижээ, «Күш-ажылдын хостуу», Ленин аттыг болган оон-даа өскөдөр амга чедир МТС-биле керээ чарбаан. Бир тээ керээ чок болганда МТС колхозка канчыл хуусаада чүгү кылып бээр, а колхозтун талаамында чүгү кылар билдирмес болган бо чорук ажылга харымсалганы, негелдөөн кошкалар.

Чамдык колхозтарда үрелерин амга чедир беден эвөс. Жданов аттыг колхозта шынар куду 70 ажыл тонна кымыл-тасты үрелген, «Күш-ажылдын хостуу» колхозта 90 тонна кымыл-тасты үрелген амга чедир солдоттуулан. Колхоз даргазы эш Глазов үрелерин орук курдай бээр сөөртүп алгай-да дөш бодун оокургалды олдуар. «Х Улуг хурал» колхозтун үрелерин чажыр шабарында чедир ажылдагылаан. Районун колхозтарында картофель болгаш кукуруза үрелерини дыка четпее.

Часык тарылгага кижилерин чедишкенин ажылдарына таарымчалыг байдалдарын тургузары эргекч чүгүдү. Ындыг турбуже колхозтарнын хову турлагларынын белеткеди четпее. Жданов аттыг колхозтун Шарла-Кыры деп черде бригаданын чангыс өгдөн агында механизаторлар болган колхозчулар чурттаар чер чок. Баштайгы үедө ол өгүн иштинде чымдык безин чок турган. «Улуг-Хөл» колхозтун № 2 бригадасында 24 кижиле чангыс өрөөл бичин бажында сымчашайн турар болган чамдык кижилер анаа сыдалдап алгаш, колхоз суурунга барып хоноп, эртен ажылга озадал келир чүүл бар. Ында үрелер уурап склад чок болган 30 хире шоодайлан өскө чүгү-даа чок. Сула, чиге-тараа үрелерин Баян-Колда № 1 бригаданын ам-даа сөөртүп албаан. Ол ышкаш Ленин аттыг колхозтун чамдык черлерде турлаг бажынарын ажылынын ийи түдүк үеинде ууур септел турар.

Областарга Ленин орденин тывысканы

КУРСК ОБЛАСТЫ

КУРСК. (СЭТА). Ажылчы чоннарынын депутаттарынын област Советинин болгаш СЭКП област комитетинин көдө ажыл-агыйнын болган үлгүлөрүн мурнакчыларынын киржилгели-биле болган каттышкан хуралында бөгүн Курск областа Ленин орденин тывыскан. Тульск, Белгородск, Сумск, Орловск болган Воронеж областтардан келген алычлар байыр чедирген.

СЭКП ТК-ның Бирги Секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделенин Даргазы эш Н. С. Хрущев, областын партия болган көдө ажыл-агый организацияларынын улдуруучулары президиумга өстүп келдирге чымалганар чыгымы-биле уткааннар.

Эш Н. С. Хрущев областын ажылчы чоннарынга чуректин ханмындан байыр чедиргеш, чазаттын шаңналын тывыскаан болган ажыл-агыйнын бүгү алдарынан көгүдөргө чаа-чаа чедишкенинредик болурун оларга күзөөн. Орденни хүлөөп албашкан, СЭКП обкомунун бирги секретары эш И. Е. Ефремов болган облустукумунун даргазы эш С. И. Черепухин эш Н. С. Хрущев-биле хол тутчуп мендилешкен.

ВИННИЦ ОБЛАСТЫ

ВИННИЦА. (СЭТА). Бөгүн Винниця областа Ленин орденин тывыскаан. Тарааны, чигир свеклянын, асты, сүтү, дагаа чургаларын болган бөдө ажыл-агыйнын өскө-даа продуктуларын бүдүрерин көгүдөдөрүн херөөне чедип алдыган чедишкенири дөш ол область чазаттын беден шаңналын алган. Украинанын Коммунисттик партиясынын област комитетинин болган ажылчы чоннарынын депутаттарынын област Советинин каттышкан байырыг хуралында ССРЭ-нин Дөди Советинин Президиумунун даасканын өзүтээр СЭКП ТК-ның Президиумунун кижигуну, СЭКП ТК-ның секретары эш Н. Г. Игнатов областын көдө ажыл-агыйнын ажыл-ишчилеринге Ленин орденин тывыскаан.

Эш Игнатов көдө ажыл-агыйнын мурнакчыларынын, областын партия болган совет органнынын ажылдакчыларынын иштинден элөөн хөй бөдүк кижилерге чазаттын шаңналарын база тывыскаан.

Ол-ла хүн Винницяга ажылчы чоннамын хөй муң кижиле киржикилгит митингиз болган.
Митингке чымалганнарын чыгып уткуушкуну-биле СЭКП ТК-ның Президиумунун кижигуну, СЭКП ТК-ның Секретары эш Н. Г. Игнатов чүве чугаалаан.

ХМЕЛЬНИЦКИЙ ОБЛАСТЫ

ХМЕЛЬНИЦКИЙ. (СЭТА). Областа Ленин орденин тывыскары-биле ажылчы чоннарынын депутаттарынын област Советинин болган Украинанын Коммунисттик партиясынын област комитетинин каттышкан байырыг хуралы бөгүн маңаа болган.

СЭКП ТК-ның Президиумунун кижигуну, СЭКП ТК-ның Секретары эш Н. А. Мухитдинов областын төлөөкчилеринге чазаттын беден шаңналын тывыскаан, оон дараманда байырыг хуралды киржикилери СЭКП ТК-га, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделенин болган ССРЭ-нин Дөди Советинин Президиумунга байырыг чангааны уузг көдүрүлүшкүн-биле хүлөө алган.

Ол-ла хүн эш Мухитдинов областын көдө ажыл-агыйнын мурнакчыларында, партия болган совет ажылдакчыларында элөөн хөй бөдүк кижилерге чазаттын шаңналын тывыскаан.

Областа Ленин орденин тывысканы-биле холбоштыр Хмельницкий хоорайга ажылчы чоннарын хөй муң кижиле киржикилгит митингиз болган.

Ленин орденин тывыскаан болган ССРЭ-нин Дөди Советинин Президиумунга байырыг чангааны уузг көдүрүлүшкүн-биле хүлөө алган.

Ол-ла хүн эш Мухитдинов областын көдө ажыл-агыйнын мурнакчыларында, партия болган совет ажылдакчыларында элөөн хөй бөдүк кижилерге чазаттын шаңналын тывыскаан.

Областа Ленин орденин тывысканы-биле холбоштыр Хмельницкий хоорайга ажылчы чоннарын хөй муң кижиле киржикилгит митингиз болган.

Бо фактылардан ап көрөгө, Улуг-Хем районун колхозтарынын часык хову ажылдарында четпестер хөй-дур. Ажылчылар болган дөш айтырыгта бригадирлер-даа, өскө-даа эштер каар-саар четпестерден башка бисте озаа чүве болбай турар деп харымдалар. Бедик дүжүтүк салымни шиптирлөөр часык тарылга ышкаш харымсалгалыг ажылда каар-саар деп чүк болуп ужурут. Организмни суула-дымырын бот-боттарындан тудушк харылдааны ышкаш бичил-ле четпее чүкө нийти ажылга шаптык болурун утпас херек.

Байдал дүвүрээзинин, анаа моон сонгар чангыс минутта-даа этежип болбас. Колхозтарнын даргалары, партия организацияларынын секретарлары, СЭКП райкомунун төлөөрери болган партия-совет актив, агрономнар часык тарылганы кыска хуусаада бедик агротехникти денелете эрттирер дөш тракторларын, көдө ажыл-агый машиналарын дун-хүн иштинде бедик бүдүрүчүлүг ажылдакчыларын, ховунуң ажыл-ишчилеринге политиктиг ажылда күштеделеринин хемчеглерин алыр ужурут.

Ам үедө партия эте организацияларынын секретарлары-даа, райкомунун чамдык төлөөрери-даа хову турлагларында чүгө хүндүс көстүрү-биле кызыгарларын турар. Ленин аттыг колхозта СЭКП райкомунун төлөөрери Шожут болган Даш-оол олар хову турлагларында хонмай, эртен, кезжэ Шагаан-Арыгда көстүп турарлар. СЭКП райкому бодунуң төлөөреринин ажылынын контролдавааны, оларда чогуур негелден салбай турары болур.

Часык хову ажылынын баштайгы хүннеринде четпестерни шиптирлүүг уузкаар дөш организастыг хемчеглерин оорукта негеттинип турар.
М. ЛЮНДУП,
«Шынык» тускай корреспондентим.

ОБЛАСТЫҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

Колхозтун фермаларында

Чөн-Хемчик районун Ленин атыг колхозунун сүт-бараан фермаларынын аймакчаларынын арасында бедик сүт саядамы дөш чарым эки үрө-түнөдөгү чоруп турар. Чангыс-Терек болгаш Чолура фермаларында инектерини ажаагазы, чөмгөргөзү эки. Оларнын сүдү немежиш турар апарган.

Саанчылар, кадарчылар май мурнун социалистик чарыкчыга идепкейлиг киришкен. Фермаларнын саанчылары бо чылдын бирги кварталында арктен чылдың бо үезиндээнен 8 тонна 565,5 кг хөй сүтү саганнар. Колхоз үш айлар дургузунда инек бүрүзүндө 301,3 кг азы арктен чылдың бо-ла үезинде 142,4 кг хөй сүтү саап алган. Артель СЭКП райкомунун, райкүсөөлүнүн колхозтар арасында шилчир Кызыл тутун чаалап алган. Бирги кварталда күрүгө сүт дузаар план ажыр күөсеттинген.

Сүт-бараан фермаларында сээр инектерин чөмгөргөзү эки тургустунган. Бо кышын инектерге чөм курлавыры четчиш турган. Ам оларны ситен, салос-биле болгаш өске-даа чөмөр-биле чөмөтүп, база олардын сүтү турар. Фермаларнын турар чер-

лери мал сугадынга, оларынга эң эки таарымчалыг болуп турар. Мында инек кажаалары бүдүн болза-даа, малга таарымчалыг. Кажаа бүрүзү чылгы болгаш шити чогуур өйүндө кургагалттынны турар. Фермаларнын инектерини колдуу бызаалапкан болгаш чаш бызаалар эки доругуп турар. Саанчы бүрүзү бызааларны эки доруктурармыче кичээнгейли салган.

Чодураада ферманын анык саанчымы комсомолчу М. Ламжаа чарыштын мурнуку олурунда чоруп турар. Оң ажаагазында 12 инек бар, ол бирги кварталда инек бүрүзүндө 314 кг сүтү саап алгаш, партия өгө организацыйанын болгаш колхоз баштаар черинин саанчылар арасында шилчир кызыл тукужтарын чаалап алгаш, быжымы-биле туруп турар. Эштер Хавак, Дүчүтү, Динчиде болгаш өске-даа саанчылар сүт саядамынын талазы-биле багай эвес көргүзүлгөни чөдүр алган.

Сүт-бараан фермаларында саанчылар, кадарчылар ССРЭ-нин Дээди Советинин бирги сессиязынын материалдарын кабаа-биле таныжып турар.

М. СЕВЕН.

Колхозчу малчыннарда

Улуг-Хем районун «СЭКП-нин ХХ съездин» колхозтун Хендергеде бир кодан төрүр хойларны кадарып турар хойжу Ховалыг Хактыг-оолдун хайгааралында хойлар кидин-не түлүгөн оолдап турар.

Хойжу бо чылдын 100 баш хойлардан 105 хураганнарны доруктурарын, хой бүрүзүндө 2,4 кг дүм кыргырын хүлээнгөн. Ол чөмкү үгө чөдүр төртүтүнгөн 255 хураганнарны четче камгалап алган. 500 баш хойларга чаа кажаа түдөр мяш-

ты кыштаанда өөртүтүп чөдирген.

Н. КОЧАЛ-ООЛ.

Сүт-Хөл районун «Коммунизмдин херели» колхозтун хойжуу эш Хугежин бир кодан каракул уксаалыг хойларны менди болгаш хур кыш ажырган. Оң кодамында хойлар хураганнап турар.

Хураганнаан хойларнын 300 хураганнары эки доругуп турар. Хойжу чазаанда көжүп хонупкан болгаш мында чаа хураган кажаазын түдүп алган.

Н. ООРЖАН.

Малчыннарнын хуралы

Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунун малчыннар боттарынын нияти хурамында чылгыш, бода мал фермазынын өргөткөчү эш И. Очур биле зоотехник эш Огнөв оларны мал ажылынын амгы байдалын дугайында илеткелдерин чугаалажып көргөн.

Колхозтун бода малы өрткөн кыжын үш көзөк черге хур кыштаан, № 1 сүт-бараан фермазынын саанчылары бо чылдын төрөон 70 инектен 65 бызааларын камгалап алган. Мурнакчы кадарчылар Чыргал, Чамый, Чүлдүм болгаш өскелер-даа малдын чаш төлүн бүрүн өстүрүп келгенин хураа демдеглээ.

Оң-биле калы чамык кадарчылар хой, өшкүрүн кышын ажаагазын чөп таарыштырбаанын малдын ара салыр чоруну, чаш малдын хорамчасы ол колхозта

үртүгүчүлөшкөн. Чижээ, чүгө март айны дургузунда ниятин-биле 150 ажык баш чаш мал азы-бүрү чылдагааннардан хорамчага таварышканы хураага илерөөн. Ниятинин малы багай ажаап, чаш малдын хорамчага таварыштырган Эни-Шини, Даржаа ышкаш багай кадарчыларын ажылында чылдары талазы-биле колхоз баштаар черинин алган хөмчөөн малчыннар чүдүгүзүнү көргөн.

Амгы үгөдө 41 көзөк черде таарыштыр тургускан колхозтун шээр малынын чазаалажышынын организацыйг арттырар, ам төртүтүп чаш малдын менди өстүрөр болгаш хой бүрүзүндө 2,4 килограмдан эвөш эвес дүм кыргып алып хүлээлгени малчыннар боттарынга алган.

Х. КАРА-ООЛ.

МАЛЧЫННАРДА

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Бо чылдын кыштын байдалы берге-даа болза, Тес-Хем районун «Ак-Эрик» колхозу төрөон 4213 хойдан 4167 хураганны камгалап алган. 3338 хураган алтай уксаанын чиге варын дүштүг хайнактары болган. Төрөон 384 өшкүдөн 372 анайларны алган.

Ам артельдин шээр малы массалы-биле оолдап турар. Хойжу Үрөтти 260 хураганнарны, Лайдын 270 хураганнарны, Чаптың 180 хураганнарны хорамча чөккө камгалап алган. Малдын чаш төлү өш доругуп турар.

С. ТАРНАЧЫ.

Эрбектин шахта өргөлөи Элегес-Аксы суураа 500 киловатт күштүг электри станциязын бо чылдын түдүп ажылаага кириер. Электри станциязы суурун чурттагыларын болгаш Элегес болгаш Кызыл-Хавак шахталарын хандырар. Станциянын түдүгүндө даш чыдыган болгаш 130 кубометр фундамент салдыган. Түдүгүндө Петр Григорьевич Косоровтун чер казар бригаданы база дашчылар П. Тонких, Н. Смирнов, И. Селин олар эки ажылап турар. Чуртка: электри станциязынын түдүгүнүн. Фото В. Лутковтун.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Тракторист Василий Каакай-оол

«Элегес» совхозтун трактористи эш Василий Каакай-оол ам 18 чылдарын дургузунда тракторну башкарып турар. Бу арасында оң мергеилиг дыка бедөөн, механик-комбайнер деп атты чөдөр алган. Дуружгалыг болгаш мергеилиг механизатор болууга быжылаан техниканы эң камнагалыг болгаш бедик бүдүрүчүгүг ажылап турар. Чижээ, «ДТ-54» деп тракторну 1955

чылда хүлээп алгаш, ук тракторну амга чөдөр кол септеге чөккө ажылаптып турар. Часкы, чайгы болгаш күсүк көвү ажылында ол эң идепкейлиг кирип, тулуг материалдарын өөртүтүүгө база мурнакчы ажылап келген. Бу өрткөн кыжын тракторист эш Каакай-оол 300 кубометр түдүг ыяжын түдүг шөлүгө өөртүтүп чөдирген.

В. ОММУН.

Дуржулгалыг быжырыкчы

Бай-Тайга районун «Тилелге» колхозунун колхозчуу А. С. Очур-оол колхозта хлеб быжырып ажылаа-ла 10 чыл ашкан. Кызыл-Даг школазынын күрүне хандырылганында 55 өрөнничилерин, колхозчуларын, школанын башкаларын хлеб-биле хандырып турар. Ол хүнде 2-ден 3 чөдөр быжырып азы ортумаа-биле 350 кг далаганын хлөбөтүп турар.

Колхоз баштаар чери 10 кижини өөрдире-биле Салчакка быжылаан. Колхозчулар С. Куусекаа, С. Серин, Х. Доржу олар хлөбти хала чөк быжырып өрөнни бергенер. Ол ышкаш школанын өрөнникчилерини база өөрдөп турар. Салчак шупту 23 колхозчуларын, 9 өрөнникчилерин өрткөн чылдардан бээр бөдүнү мергеилинге өөрткөн.

Колхозтун баштаар чери Салчактын быжырыкчыга өөрткөн колхозчуларын часы, күсүк ажылар үезинде ховуларга хлеб быжырып ажылаарынче чорудуп турар.

Дуржулгалыг быжырыкчы—колхозтан болгаш школадан өрткөтүг чүдүр-биле каш удаа шандып келген.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Медсестра Анна Нөпөйек

Областың сөөк туберкулезу эмнөөр эмнелгенин медсестра Анна Нөпөйек ул ажылында 18 чылда ажылап, бо аразында эки ажыдакчы дидиртип келген. Шынаыла ол эмнелгичерге ээде-өвилек, кажан дежурныйлаан үезинин бүгү шактарын аарыг кижилер аразында өрттирип турар.

Нөпөйек чүгө онаашкан ажылынга кызымак эвес, коллетивияде хөй-нигитиниң ажылынга база-ла идепкейлиг кирип турар. Аарыг улуска солун номчулганын, оларын-биле беседалажышынын бо-ла кыла берген турары көстүр.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Мурнакчы почталыоннар

Улуг-Хем районун «Эллик-Хем» колхозта почталыон эш Хостуг болгаш «СЭКП-нин ХХ съездин» көдө ажыла-ары артелине почталыон Дажымаа олар ажыкчы чоннарын чагаан солуннарын, журналдарын, оларга келген чагааларны, телеграммаларын, шилчидилгелерин саатпайн чөдирип бээр дөш чүткүлүг

ажылап турарлар. Мурнакчы почталыоннарнын кызымак-тай күш-ажылынын ачылында чагып алычкылар боттарынын солуннарын болгаш журналдарын чогуур үезинде ап турарлар.

М. САДЫБЫ, Н. БУДУН-ООЛ.

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Көдээ Советтин сессиязы

Барым-Хемчик районун Эргн-Барлык көдээ Советинин чоьта чаа болуп өрткөн 9-ку сессиязы «Большевик» колхозтун суурунун чагайжылдыгынын дугайында депутат эш Севеонин илеткелди динвал чугаалашкан.

Эрткен чылдын суурунун кол-кол худучуларынга 500 ажык ыштарын олуругулаан, чуртталга бажынарнын чанынга 6 худуктарын казып, ажылаага кириген болза-даа, чайгы сугарылганы багай организацыйындан чамдык ыштарын үмөй барганын, а ол ышкаш чамдык худуктарын үүрмек септе-легенин амдыгаа чөдөр кылдымайн келгенин Советтин күсүкомунун четпес ажылы деп сессия демдеглээ.

Бо чылдын суурунун кол-кол худучуларынга ниятинин күжү-биле 300 ажык ыштарын олуруттурууче, суурунун иштине 100-тен эвөш эвес арылганын бажынарнын тударынче, кол-кол оруктарын аштап, дескилеп, көвүрүлгөни чөмкү үе иштине септееринче, албай черлеринин чанынга ниятинин ийи чаа худуктарын казып тударынче ажыкчы чоннарын күжүн мобилизацыйаны көдө Советтин күсүкомунга, оң депутаттарыга сессия хүлээлгирген.

Суур чагайжылдыгынын таазы-биле сессиянын шийтирин ажыкчы чоннар ам боттандырып өгөлөй бергенер.

С. ТАВАА-САМУУ.

Көдээ Советтин депутады

Совет улус күрүне өргө-чагыргазынын чер-чер организацыйыга ажыкчыларын, тараачыларын болгаш интелегенциянын эң эки төлөөлөкчилери—Төрөон чурттуг чагай херөө дөш боттарынын чүткүлүг күш-ажылы-биле ажыкчы чоннарын идегелин шызыткан кижилерини содгун ап турар.

Депутат уластуң айбычымы болур. Ол, бөдүнүк уластуңга ак-сеткилдиг барзаан болур, Советтин ажылында идепкейлиг кирип, оң-биле сонгучуларын идегелин шызыткан ужурагучу.

Би-Хем районун көдө Советтеринде сөзөн кире депутаттар сонгуттурганнар. Оларнын арасында колхозчулар, ажыкчылар, башкалар, агрономнар хөй.

Кара-Хаак көдээ Советтин депутаты Н. Г. Давыдов (башкы), С. Тайлан (СЭКП-нин ХХ съездин) колхозтун саанчымы), Алдын Өкө көдээ Советтин депутаты А. А. Кучиков (Мяш камгалакчымы) болгаш оон-даа өскелер ажыл-агый, култуура тургузушкунуңуң улам инайгы чечетелишкени дөш чүткүлүг-биле ажылап, сессияларга үрүгүчү кээп, Советтеринин ажылында идепкейлиг кирип, сонгучуларын биле харызазын быжылап турар. Ол депутаттар онаашкан ажылаарын ак-сеткилдиг күөсеттишкан, хөй-нигитини амыдыралга идепкейлиг кирип келгенер.

Оң-биле калы боттарынын депутат хүлээлгелеринин дугайын утуп турар чамдык шитер база бар. Депутаттар Хертек

Башчылар-оол (Кара-Хаак), Деидил Седенбил (Алдын Өкө), А. Н. Дьяченко, Н. Г. Ускова (Тарааг) олар сессияларын ажылында эвөш кирип, сонгучулар-биле харызазын быжылаар хөмчөгө албайн, боттарынын харымаан ажылаарынга инициативаны эки илеткөтөй турарлар.

Сонгучуларын, уластуң мурнуңа депутаттарын харымаалганын беддер херек. Депутат бөдүнүк күш-ажылынын таазы-биле мурнакчы үгөгер-чижөөн, чурмуңуң болгаш ээдек чорун өскелерге көргүзөр хүлээлгелги. Ол чүгө мяшын массаларын баштап, эң чүгөла ажылаагыш соругааларын шийтирээринче, бөдүрүгө онаагаларын хуусаа бетинде күөсөдиринче оларын хандыктын шыдаар.

Бистин партияны болгаш чазаавыс ажыкчы чоннар депутаттарынын Советтеринин ажыл-чорудугазын экижидиринче уагү күчөөнгөйлиг салып турар. Бо соругаалы амыдыралга боттандырыла депутаттарын ажыл-чорудугазын экижидери чүгөла. Ылаңгыга амгы үгө колхозтарын мал ажылынга болгаш часын тарылга ажылынын чөдөшкөнгө чорударында массаларын идепкейлиг киришкелгени организацыйыча көдө Советтеринин депутаттарынын күчөөнгөйлиг улам-на күш-тедирер херек.

И. ШИШИГИН,

Би-Хем райкүсөөкомун секретары.

Сессиянын шийтирлерин херэеженнер танышкан

Чоькта чаа Улуг-Хем районун «СЭКП ХХ съездин» колхозунун колхозчу херэеженнеринин ССРЭ-нин Дээди Советинин бирги сессиязынын шийтирлерин танышкан хуралы болган.

Колхозчу амыдыралды чагайжылдар дөш ниятинин бөдүрүгөнде идепкейлиг кирип, онаашкан ажылаарында бедик көргүзүлгөни чөдөр ап турар мурнакчы херэежен колхозчуларын санын улам-на көвөдөп турарын хураа демдеглээ.

Чижээ, хойжулар Санчат, Порбу, Базаан, Сендажы, Хирли-оол олар ниятин-биле бо чылдын 1490 ажык баш хойларын хураганнарнын менди камгалап ап турарлар. Малдын немеле чөмгөргөткөзү — ситен, сула, дус оларда бүрүн хандырылган. Ол ышкаш колхозтун мурнакчы саанчыларындын өшөр Шурмаалын, Кусенин, туугуларын Сулаалын, Кусенин болгаш өскелерин-даа аттары хураага илерөөн.

Ындыг болза-даа ниятинин күш-ажы-

лынга идепкейлиг киришпес чамдык херэеженер колхозта бар. Колхозчулар Кызыл-Эрик, Оян, Д. Думат, Севильбаа Яйнуз, Т. Таяа олар ажылаар аргагы тургаш-ла өрткөн чылдын күш-ажылын минимумуң күөсетпешер.

Өрөнничти уругуларын идил-хөвни хандырып, оларын арыг-шөөр бөдүрүлгөне сактап салбас, чуртталга бажынарнын иштин чугаалавас, чүгөла чамдык херэеженнерин бары хураага база илерөөн. Ындыгаларын аттарын Базаан, Опеен, Кызылбай, Мавак, Дажы-оолдун болгаш өскелерин-даа аттары хамаарып турган.

Делегейин ажыкчы чоннарын эпитетлиг баттыштырылганын хуну—Май 1-ге күш-ажыкчы чөдөшкөнгөйлиг ужуражыр дөш колхозчу херэеженер боттарынга күш-ажыкчы бедик хүлээлгелерин алганнар.

В. ДОРЖУ.

1958 чылда область бюджетиде

ССРЭ-нин Дээди Совети болгаш РСФСР-нин Дээди Совети 1958 чылда ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Күрүне бюджеттеринин дугайында хойуларын хүлээп алган чорук Коммунистик партиянын башталганы-биле социалистик экономиканын күчүлүг көдүрүшкүңүнүн, бөдүнүк чагай байдалын болгаш культуразынын соо-саал чөк белишкенинин оруу-биле бистин уагү Төрөн чуртувустун бүгү уластарын идегелиг чоруп олурашын тодаргай херечилеп турар.

Национал республикаларын болгаш областтарын революция мурундагы төөгү-биле холбошкан экономиканы болгаш культура таазы-биле хөдүмөшкенин бистин чуртувуска ажып өрткөн хандырып национал политикаын боттандырып чорударында делегейде эң-не демократтыг бюджет болур ССРЭ-ниң бюджет системасы дыка улау ролду ойнап турар.

Бюджет системанын дамчыштыр сак-хөө шурдуларынын планын хуваалдазы бистин бүгү уластарымыстың болгаш националдарымыстың экономиказынын болгаш культуразынын өстүп көрбөөн-биле чөмөлдөргө, чаа амыдыралды тургузарында бүгү талазы-биле дузалап турар. Ол дугайын Тыва областың чижээндөй база көрүп болур.

Бистин областың бюджетиде чыл түдүм-на хазык чөк өзүп келген. 1945 чылда оң чарылгалыг кезээ 36,6 миллиард рубль турганындан 1957 чылда 201 миллиард рубль чөдөр азы бары алды каап өскөн. Область Советинин бешти сессиязында бадылтанган 1958 чылдын бюджетинде чарыгдаларын өрткөн чылдазыннан 20.479 мун рубльге көвүдөдөр азы 10 хуу өстүрери көрдүнгөн.

Мурнунда чылдарда ышкаш бюджет хөргөзүлгөни нияти хөмчөөлөгөн эң-не хөй

кезени 66,2 хууу социал-культурагүг кемчелерге, колдуунда-ла улус өөрдөлгөзилге болгаш дыкка камгалааныга чарыгдалганын. 1945 чылда улус өөрдөлгөзилге болгаш культура чырыдышынын ажылында 16,3 миллион рубль чарыгдалганын турган болза 1957 чылда 88,2 миллион рубльди чарыгдалган, а 1958 чылда улус чырыдышынынга 99,6 миллион рубльди чарыгдалган көрдүнгөн. Ол ашка-хөрөңгиле обласка 32.320 кижин өөрөнничилерин 156 школаларын ажылаарын хандырар.

Бюджет ашка-хөрөңгиле-биле бо чылдын 1.280 олуттуг 8 чаа школаларын түдүгүлгө чорутуунар, оң иштине Улуг-Хем районун Арыскан, Барымн-Хемчик районун Анатгы болгаш өске-даа школалар туугуңулар. Ол ашка-хөрөңгиле күсели-биле Кызылга пионерлер башкы, башкы училищенин студенттеринин нияти чуртталга бажынын база турар.

Уруглар садтарынын хөргөлгөлине 1957 чылда 1.758 мун рубль чарыгдалганын турган болза 1958 чылда 3.370 мун рубльди чарыгдалар. Ол садтарга орунар саны өрткөн чылда 650 турганындан 1425 чөдөр көвүдөр.

Областын культура одагаларын четкени 1958 чылда 103 библиотека, культуранын 18 бажынарны, 94 көдө клубтар, 13 кызы өгөр, 127 киноустановка-лар кылдыр калбарар. Библиотекаларын чөм фондунун долдуурынга 828 мун рубль төлөвилеттинген.

Араттарын 7400 уруглары школа интернаттар ажаалганын чарыгдалынга 1958 чылда 30.449 мун рубльди, а чаа хөвдиргиле школа-интернатка 1.195 мун рубльди чарыгдалар көрдүнгөн.

Областың ажыкчы чоннарын калыны камгалаарында 1945—1957 чылдарда 233 миллион рубльди күрүне үндүрүп

берген. 1958 чылдын бюджетинде кадык камгалаа хөрөңгиле чарыгдаларында 44.938 мун рубльди төлөвилээ, ол болза 1957 чылдындан 20 хуу хөй болур. Бо ашка-хөрөңги 1958 чылда 34 эмнелгенин, 115 фельдшер-акушер пункттарын, уругтарын 45 асыларын, тус-лайжыттынган 4 диспансерлерин ажылаарын хандырар.

Тываның ажил-агыйынга дузалажыр хөмчөгелерин дугайында Совет чазактын доктаалын барымдалааш, колхозтарга 15 асыларын ажаалганын, үндөвүн чонун иштине болгаш хөрөңгилерге уруглар хөрөңгелерин халаска үндүрүп бөргөниг болгаш өскелерге-даа тускай чарыгдалар бюджетте көрдүнгөн. Эмнелерде аарыг кижилерин чөмөнгөзилгенин чарыгдаларын барык 60 хуу улагу-турган. Ол ышкаш өмөр садип алырын чарыгдалдары база элээн үлгөдүн турар.

Эмнелге албан черлеринин четкиниң улагуларына холбоштыр медицина ажылаачыларын саны 3.069 кижин чөдөр өөр, оң иштине эмчлериниң саны 353 кижин болур.

Бюджет ашка-хөрөңгиле күсели-биле Кызылга туберкулез аарыга удур диспансерин, дүрүн дузалакчынын станциязы болгаш өске-даа эмнелге-профилактитиг албан черлерин тудары көрдүнгөн. Кызыл доорайга уруглар эмнелгенин ажылаар. Ол ышкаш Сарыг-Сеп, Сүт-Хөл, Кызыл-Мажалык, Эрин суураалар интелеген болгаш Чөдөр, Уш-Бөдир курорттарга стадионарын корпустарын тудары көрдүңүп турар. Районнарын медицина ажылаачыларын чуртталга бажынарнын тударында 200 мун рубльди чарыгдалар турар.

Бистин чуртувустун миллион-миллион

хөрөңгилер-биле бир дөмөй Тыва областың дыка хөй ажыкчы хөрөңгилерин анык салгачыларын кижилеринге бюджеттин күсели-биле күрүңгенин бир угда болгаш ап санында бээр дузалакчы ашканы ап турарлар. 1945 чылда ол дузалакчынын түңү 4,3 миллион рубль турган 1957 чылда 9,6 миллион чөдөр өскөн. Амгы үгөдө 13.268 хөй уругул болгаш бот иелер күрүне дузалакчымын ап турарлар.

Областың улус ажил-агыйын улам инай хөжүдөргө 63.504 мун рубль түнүгү ашка бюджетте төлөвилеттинген азы бюджеттин нияти хөмчөөлөгөн 29 хууу болган. Мурнунда өвдөлдүг бюджетиде тургулаан Хову-Асынын «Тыва дообаль» компаниян, Ак-Довурактын асбест компаниян шышкып ындыг үстүрү бөдүрүлгелерин ажылың, албай-хаа-чыларын, инженер-техниктиг ажылаачыларын чуртталга бажынарнын тудуунга 3.500 мун рубльди үндүрүп бөөр. Бо ашка-хөрөңги «Тыва кобальт» компаниянда 2000 дөрбөлчүн метр, асбест компаниянда 800 дөрбөлчүн метр хөмчөлдүг чуртталга шөдүн 1958 чылда ажылаага

